

задачи, стоящие перед высшими техническими учебными заведениями по воспитанию нравственно-эстетической культуры у современной студенческой молодежи.

Ключевые слова: морально-эстетическая культура, эстетический потенциал, эстетическая воспитательная среда, воспитание, образование, высшее техническое учебное заведение.

AESTHETIC POTENTIAL OF THE MODERN EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A TECHNICAL COLLEGE

E. V. Zhuchenko

The article reveals the aesthetic potential of the educational environment of a higher technical educational institution through its functions, interactions with the socio-cultural environment, harmonization of its role and place in the society; the challenges facing the higher technical educational institutions on education of moral and aesthetic culture in today's college students are examined.

Keywords: Moral and aesthetic culture, aesthetic potential, aesthetic educational environment, upbringing, education, higher technical institution.

Жученко Є. В. – директор Северодонецького хіміко-механічного технікуму Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: juchenko-sa@yandex.ru

Zhuchenko E. V. – Director of the Severodonetsk Chemical and Mechanical College of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: juchenko-sa@yandex.ru

УДК 378.147.091.3(430)(093)(045)

ВИТОКИ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ

Г. М. Золотарьова

На основі ретроспективного аналізу розвитку педагогічної теорії та практики в статті аналізуються основні ідеї та здобутки у галузі освіти і виховання, що безпосередньо чи опосередковано вплинули на розвиток педагогічних технологій у процесі підготовки майбутніх педагогів у Німеччині. У статті досліджується процес формування та розвитку педагогічної

освіти у Німеччині. Визначені основні концепції підготовки вчителів у Німеччині. Розглядаються основні методи підготовки майбутніх вчителів у педагогічній системі Німеччини.

Ключові слова: гуманізація, освітній процес, технологія, педагогічна технологія, система освіти, система підготовки майбутніх вчителів, концепції підготовки вчителів, методи викладання, комп'ютерне навчання, дистанційне навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Класична освіта у Німеччині формувалася під впливом багатьох чинників. Інтерес до системи та технологій підготовки вчителів у Німеччині в умовах створення єдиного європейського освітнього простору вищої освіти обумовлений тим, що Німеччина має багаті історичні традиції освіти, що дозволяє їй відігравати провідну роль у галузі світової науки й освіти впродовж кількох століть. Німеччина – одна з найбільш розвинених і відкритих країн континенту, ініціатор та активний учасник процесу створення єдиного європейського простору вищої освіти і має значний досвід з питань професійної підготовки фахівців у нових соціокультурних умовах. Німеччину й Україну пов'язують давні історично сформовані відносини. Протягом багатьох років Німеччина впливала на культуру, економіку, політику, освітню та інші системи пострадянських країн.

Проблема підготовки майбутніх педагогів активізувалась під впливом становлення нової освітньої парадигми, що відбувається на засадах формування творчого потенціалу та активної життєвої позиції особистості, забезпечення її спрямованості на самовизначення, стимулювання готовності до сприйняття й ефективного вирішення педагогічних завдань у майбутній професійній діяльності.

Актуальність дослідження визначається і фактом приєднання України до Болонського процесу, що вимагає реформування системи вищої освіти на рівні, який би дозволив вітчизняним ВНЗ готувати висококваліфікованого фахівця, затребуваного національним та європейським ринком праці, зокрема у галузі шкільної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Історії становлення та розвитку педагогічної освіти у ФРН, проблемам педагогічної освіти і, зокрема, підготовки вчителя у Німеччині було присвячено роботи таких німецьких дослідників, як В. Бауер, Х. Бланкерц, Д. Беннер, Дж. Бласс, Ф. Брюген, Дж. Дерболав,

Дж. Дітріх, Дж. Дройзен, В. Клафкі, Г. Ойернхаймер, М. Хоркхаймер, Г. Функе та інші.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Увага дослідників до даної проблеми пояснюється, передусім, глибокими традиціями розвитку педагогічної думки в Німеччині і тим впливом, який німецька педагогіка мала і має на розвиток світової педагогічної науки і практики.

Мета статті полягає в аналізі основних ідей та здобутків у галузі освіти і виховання, що вплинули на процес підготовки майбутніх педагогів у Німеччині засобами педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. У контексті конкретного аналізу розвитку процесу підготовки вчителів у Німеччині необхідно відзначити, що історія Німеччини впродовж тривалого часу була пов'язана з подіями, спрямованими на подолання територіальної роздробленості і створення єдиної національної держави. Територіальні межі Німеччини у тому вигляді, в якому вони існують на даний час, оформилися відносно недавно, тому, аналізуючи процес розвитку німецької педагогічної освіти, ми беремо до уваги події, що відбувалися, перш за все, на території сучасної Німеччини.

На розвиток системи освіти в Німеччині у XIX столітті значний вплив мали не тільки соціальні процеси світового і загальноєвропейського масштабу, поступальний розвиток економіки, інтенсивне зростання промисловості, але і стрімкий розвиток науки, і, в першу чергу, філософії.

У кінці XVIII - першій половині XIX століття в Німеччині розвивалася філософська течія, що висунула на перший план діалектику як теорію і метод пізнання дійсності. В історії науки ця течія отримала назву «німецька класична філософія». Її представники зробили особливий внесок у розвиток педагогіки нового часу. Класики німецької філософії, насамперед І. Кант, Ф. Шлейєрмахер, І. Фіхте, Г. Гегель, вплинули на педагогічну теорію своїми статтями та виступами з проблем виховання, своєю філософією буття.

Вершиною педагогічної думки XIX століття стали ідеї німецької класичної філософії, творчість Й. Песталоцці й І. Гербарта. На розвиток безпосередньо педагогічної освіти мали вплив роботи А. Дістервега, в яких не тільки викладаються загальні питання виховання, обґрунтовуються ідеї виховуючого і розвиваючого навчання, але й

викладено роздуми про вчителя, значення його особистості, професійної самосвідомості для успішної педагогічної діяльності: 1835 року була видана одна з найбільш відомих праць А. Дістервега – «Керівництво до освіти німецьких учителів». У першій частині даної роботи викладені загальні принципи організації навчально-виховного процесу та основні вимоги до реалізації розвиваючого шкільного навчання. Крім того, міститься багато важливих порад і рекомендацій для вчителів щодо самоосвіти, вдосконалення своєї діяльності, систематичного вивчення педагогіки і методики, сформульовані вимоги до вчителя.

Центральними проблемами, які вирішували педагоги та громадські діячі XIX століття, стали проблеми визначення суспільної ролі та функції шкільної освіти, створення національних шкільних систем, організація громадських навчальних закладів початкового та середнього рівнів, узгодження ступенів і типів навчальних закладів [7].

У цей період в Німеччині, як і в багатьох інших європейських країнах, почав формуватися новий підхід до організації шкільної освіти. У даний історичний період функціонували два типи шкіл: народні школи і перетворені з латинських шкіл гімназії. Перші були орієнтовані на народні маси, другі - на представників привілейованого стану, суспільної еліти. Народні школи були покликані формувати особистість «практичного типу», школи підвищеного типу, гімназії – лідерів, що зумовлювало особливості підготовки вчителів до роботи у навчальних закладах різного типу [5].

Дуалізм у підготовці вчителів, невідповідність рівня підготовки педагогів різним типам шкіл негативно оцінювався прогресивними громадськими діячами. На початку XX століття виникла необхідність підвищення рівня і якості загальної та професійної освіти, що було зумовлено, перш за все, посиленням конкуренції між капіталістичними державами, необхідністю модернізації виробництва і підвищення продуктивності праці. Ринок праці вимагав різкого вдосконалення кваліфікації працівника, що має високий рівень обізнаності та ґрунтовну загальну освіту.

Відповідно, у школі були реалізовані певні демократичні перетворення. Так, Конституція Веймарської республіки (1919 р.) оголосила школу єдиною, світською і безкоштовною з обов'язковим навчанням до 18 років, регламентувала зміст шкільної освіти, зробивши обов'язковими предметами цивільне та трудове навчання [6].

Значні зміни в процесі професійної підготовки вчителів народних шкіл відбулися після першої світової війни. Підготовку вчителів у цей період продовжували здійснювати учительські семінарії. Однак, поряд з ними виникли педагогічні академії, а деякі університети пропонували курси з підготовки вчителів, тривалість яких становила 6 семестрів. Умовою для вступу у вищий навчальний заклад була наявність атестата про закінчення середнього педагогічного навчального закладу. Вища педагогічна освіта поступово набувала ознак системності, послідовності, ступневості, що відображалось і на технологічних підходах до організації навчання.

Зі встановленням фашистського режиму (1933 р.) управління освітою в Німеччині стало абсолютно централізованим і підпорядкованим Імперському міністерству народної освіти і пропаганди. Розвиток процесу підготовки вчителів в даний історичний період більшістю дослідників характеризується як регресивний, значною мірою нівельовано попередні спроби побудови диференційованої системи підготовки педагогічних кадрів.

Розвиток німецької системи освіти взагалі і педагогічної зокрема у період з 1945 по 1989 рік проходив в умовах поділу країни на дві держави, що постійно знаходилися у протистоянні одна одній: ФРГ і ГДР.

Своєрідною, принципово новою для Німеччини стала система освіти ГДР. Формування цієї системи проходило під безпосереднім впливом СРСР. З 1953 року підготовка вчителів у ГДР здійснювалась за радянською моделлю і була орієнтована не на тип школи, а на ступені навчання. У відповідності з цією моделлю здійснювалась підготовка вчителів за 3-ма рівнями: вчителів початкової школи для 1-4 класів готували в інститутах для вчителів, рівень підготовки в яких був близький до рівня підготовки в середніх професійних навчальних закладах. Учителі середніх (5-9) класів проходили чотирирічну підготовку в педагогічних інститутах і університетах. Вчителі старших (9-12) класів закінчували п'ятирічний курс навчання в університетах і вищих технічних школах. Проходження практики було інтегровано в освітній процес, тобто процес підготовки вчителів мав одну фазу. Рефендаріат і складання другого державного іспиту, як у ФРГ, не були передбачені.

Після об'єднання Німеччини, у зв'язку з проведенням реформи системи шкільної освіти в колишній ГДР, система та процес підготовки вчителів у Східній Німеччині зазнали значних змін і були приведені у

відповідність із системою підготовки вчителів у ФРГ. Деякі сучасні дослідники, зокрема М. Хухт і А. Кункель, відзначають, що система підготовки вчителів в ГДР мала деякі особливості, які могли б бути збережені і в системі підготовки вчителів об'єднаної Німеччини, сприяючи її вдосконаленню [7].

Одним з явищ, що багато в чому визначило напрям розвитку освітньої системи Німеччини та безпосередньо вплинуло на розвиток педагогічної освіти зокрема, стала європейська інтеграція у другій половині ХХ століття. Зокрема, була прийнята «Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні» (Лісабон, 1997) [2]. У 1998 році в Парижі на конференції, що відбулася з нагоди 800-річчя Сорбонського університету, міністрами освіти Франції, Італії, Німеччини та Великобританії була підписана «Спільна декларація про гармонізацію архітектури європейської системи вищої освіти» [3].

У червні 1999 року було підписано спільну заяву європейських міністрів освіти «Зона європейського простору вищої освіти», що отримало назву Болонської декларації [1]. Дата підписання даної угоди вважається початком процесу створення європейського простору вищої освіти.

Навіть в умовах загальноєвропейської інтеграції, підвищення мобільності населення, особливе місце в педагогічних школах Німеччини досі мають напрями розвитку педагогічної теорії та практики, що виникли у ХХ столітті: педагогіка нового виховання (Г. Літц, Г. Вінекен), педагогіка вільного виховання (Л. Гурліт), експериментальна педагогіка (Е. Мейман, А. Лай), педагогіка трудової школи (Г. Кершенштейнер, Г. Гаудіг), педагогіка особистості (Ф. Гансберг), педагогічна антропологія (К. Шмідт, Т. Литт), антипедагогіка (Р. Шерер, Е. фон Браунмюль, К. Рутчі, Х. фон Шенебек), вальдорфська педагогіка (Р. Штейнер), педагогіка емансипації (Х. Гамм, К. Молленхауер, Х. Гротхоф).

Формування раціоналістичної концепції, а також бурхливий розвиток психології у ХХ столітті призвели до того, що вивчення психології стало однією з основних складових у процесі підготовки вчителів у Німеччині. Більше уваги почали приділяти проблемі створення сприятливих емоційно-психологічних умов на заняттях і в освітніх закладах. Такий підхід є досить актуальним й адекватним тим цілям і завданням, що стоять перед українською педагогічною теорією і

практикою, адже він має на меті розвиток кожної особистості, що передбачає й гуманістична концепція.

У рамках реалізації основних положень гуманістичної концепції основна увага в процесі підготовки німецьких вчителів приділяється прагненню спонукати студентів творчо мислити, глибоко аналізувати факти, виробляти у себе здатність до критичних суджень і потребу в постійному оновленні знань. Крім того, гуманістичний підхід у педагогічній освіті дозволив змістити акцент у професійній підготовці вчителя на нову функцію освіти, яка полягає в тому, щоб допомогти студенту усвідомити і розкрити сутність методів, знайти методи, що в особистісному сенсі більше підходять саме йому, відповідають його цілям, завданням і проблемам, з якими стикається студент у процесі своєї професійної діяльності. Так, широке поширення отримав міжпредметний підхід до навчання фахівців, який знайшов відображення, наприклад, у навчальних планах німецьких провідних університетів, розширивши інтеграцію предметів, що вивчалися за вибором студентів.

У зв'язку зі зміною цільових установок переглянуто методичні підходи до підготовки фахівців. Широко використовуються індивідуалізовані методи роботи зі студентами (система консультацій), активні групові методи (міждисциплінарні семінари, семінари, проведені під керівництвом студентів, мікрвикладання (тренінг), позааудиторні заняття у вигляді захисту проектів з елементами наукового дослідження (участь у розробці реальних проектів на замовлення федеральних і земельних міністерств), спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності, посилення особистої зацікавленості студентів у здобутті знань, у тому числі методологічного характеру.

Поряд із традиційними, гуманістично орієнтованими концепціями, загальні положення яких визначають організацію педагогічної освіти у більшості вишів Німеччини, мають місце й альтернативні. Однією з них є концепція безперервного відкритого світу освіти, основоположником якої в Німеччині є К. Маннгейм, що отримала широке поширення в умовах створення єдиного європейського простору вищої освіти і мала значний вплив на розвиток світової педагогічної освіти. К. Маннгейм сформулював три основні принципи безперервної освіти.

1. Освіта формує не людину взагалі, а людину в даному суспільстві і для цього суспільства.

2. Найкращою освітньою одиницею є не індивід, а група. Групи різняться за розмірами, цілями і функціями. В ході навчання виробляються різні моделі поведінки, яких повинні дотримуватися індивіди в групах.

3. Цілі освіти в суспільстві не можуть бути адекватно зрозумілі, поки вони відокремлені від конкретних ситуацій, в які потрапляє кожна вікова група, і від соціального ладу, в якому вони формуються [4].

Сучасні німецькі педагоги у процесі пошуку нових шляхів удосконалення освітнього процесу прийшли до висновку про те, що орієнтація на кінцеве набуття набору готових умінь і навичок є непродуктивною. Необхідна система, відкрита світові, яка протягом усього життя людини створює умови для вільного розвитку її особистості та соціалізації. Основні положення даної концепції викладені в роботі сучасного німецького письменника і педагога А. Кімплера «Відкрите світу навчання протягом усього життя». На думку автора, будь-які вузькі спеціальні знання у наш час швидко втрачають актуальність або вимагають нової орієнтації, тому ідея безперервного навчання є єдино вірною і такою, що відповідає духу часу.

На наш погляд, домінування у німецькій педагогічній теорії і практиці означених концепцій достатньо ілюстративно доводить, чому саме у педагогічних школах Німеччини метод навчання, як спосіб здобуття освіти, розглядається у якості педагогічної технології, характеризуючись високим рівнем насиченості інструментарієм технологічності.

Розвиток концепції безперервної освіти став одним з обґрунтувань необхідності підвищення кваліфікації вчителів у процесі їх трудової діяльності. Саме питанню підвищення кваліфікації вчителів упродовж усього періоду діяльності у Німеччині в даний час надається особливого значення. Різними освітніми організаціями пропонується широкий спектр програм і проектів, що передбачають надання можливості вчителям різних типів шкіл і спеціальностей підвищити свою кваліфікацію. Участь вчителів в освітніх програмах і проектах у контексті підвищення кваліфікації розглядають як третю фазу підготовки педагогічних кадрів.

У зв'язку з тим, що в багатьох вищих навчальних закладах Німеччини розробляються і використовуються як окремі програмні продукти навчального призначення, так і автоматизовані навчальні системи (АОС) з різних навчальних дисциплін, що включають

комплекс навчально-методичних матеріалів (демонстраційних, теоретичних, практичних, контролюючих), комп'ютерні програми, які керують процесом навчання, з появою операційної системи Windows в сфері професійного навчання для вдосконалення професійної підготовки вчителів відкрилися нові можливості. Перш за все, це доступність діалогового спілкування в так званих інтерактивних програмах. Крім того, стало можливим широке використання графіків (малюнків, схем, діаграм, креслень, карт, фотографій). Застосування графічних ілюстрацій у навчальних комп'ютерних системах дозволяє на новому рівні передавати інформацію студентів, разом з тим поліпшуючи її розуміння [8].

Зросла продуктивність персональних комп'ютерів, що, в свою чергу, зробило можливим досить широке застосування технологій мультимедіа. Сучасне професійне навчання в Німеччині важко уявити без цих технологій, які дозволяють розширити сферу застосування комп'ютерів у навчальному процесі.

Організація комп'ютерного навчання в системі професійної освіти Німеччини сприяє реалізації наступних педагогічних цілей:

- розвиток особистості студента, підготовка до самостійної продуктивної професійної діяльності;
- реалізація соціального замовлення, обумовленого потребами сучасного суспільства;
- інтенсифікація освітнього процесу в професійній школі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, технології навчання, що зародилися в освітньому процесі Німеччини і відображають суть і характер майбутньої професійної діяльності вчителя, формують професійні якості фахівця, є своєрідним полігоном, на якому студенти можуть відпрацьовувати професійні навички в умовах, наближених до реальних. В умовах створення європейського простору вищої освіти у Німеччині при виборі методів (технологій) підготовки вчителів пріоритет віддається тим, що дозволяють студентам брати активну участь в процесі засвоєння навчального матеріалу, практично орієнтовані і гуманістично направлені.

Отже, позитивним надбанням німецької педагогічної освіти стала розробка та широке використання найрізноманітніших методів, зокрема частково-пошукових, дослідницького характеру, що сприяло формуванню самостійного творчого мислення, стійкої професійної мотивації майбутніх учителів.

У педагогічній освіті Німеччини паралельно із науково-технічним і культурним прогресом, інформатизацією суспільства відбулися зміни у системі підготовки майбутніх вчителів, що знайшло своє конкретне відображення у розробці й урізноманітненні методів навчання (проектний, портфоліо, метод ментальних карт) та засобів навчання з використанням техніки, зокрема ЕОМ.

Нового значення в умовах загальноєвропейської інтеграції набули методи підготовки майбутніх вчителів, визнані у всьому світі як компоненти освітніх технологій, а саме: кейс-метод, метод моделювання, методи з інтерактивним характером дії, методи комп'ютерного, дистанційного та модульного навчання тощо.

Література

1. Гриньова М. В. Впровадження модульного принципу навчання / М.В. Гриньова // Рідна школа. – 1994. – № 5. – С. 50–51.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Мангейм К. Очерки социологии знания: Проблема поколений - состоятельность- экономические амбиции [Текст] / К. Мангейм; Пер. с англ. Е.Я. Додина; Отв. ред. Л.В. Скворцов. М.: ИНИ-ОН РАН, 2000. – 162 с.
4. Махия Н. В. Педагогична освіта у Німеччині: історія та сучасність: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., в яких здійснюється підготов. пед. працівників / Н. В. Махия. – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – 295 с.
5. Родина О. Професійно-педагогічна підготовка преподавателей в университетах Германии / О. Родина // Гуманітарні науки. – 2009. – № 2. – С. 111–119.
6. Смолюк І.О. Педагогічні технології: дослідження соціально- особистісного аспекту / І. О. Смолюк. – Луцьк : Вежа, 1999. – 293 с.
7. Czycholl R. Aktuelle Probleme der Lehrerbildung für berufliche Schulen / Czycholl R. (Hrsg.): Lehrerbildung für berufliche Schulen. – Oldenburg, 1994. – S. 9–27.
8. Daxner M. Die deutschen Universitäten, der Aufmerksamkeit der Öffentlichkeit empfehlen! // Aus Politik und Zeitgeschichte. – Bonn, 1998. – № 15. – S. 12–19.

ИСТОКИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ГЕРМАНИИ

Г. Н. Золотарёва

На основе ретроспективного анализа развития педагогической теории и практики в статье анализируются основные идеи и нововведения в области

образования и воспитания, которые непосредственно повлияли на развитие педагогических технологий в процессе подготовки будущих преподавателей в Германии. В статье исследуется процесс формирования и развития педагогического образования в Германии. Определены основные концепции подготовки учителей в Германии. Рассматриваются основные методы подготовки будущих учителей в педагогической системе Германии.

Ключевые слова: образовательный процесс, технология, педагогическая технология, гуманизация, система образования, система подготовки будущих учителей, концепции подготовки учителей, методы преподавания, компьютерное обучение, дистанционное обучение.

THE SOURCES OF USAGE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE HISTORY OF PEDAGOGICAL EDUCATION IN GERMANY

G. N. Zolotaryova

On the basis of retrospective analysis of the educational theory and practice development the main ideas and accomplishments in the field of education and training are analyzed in this paper, which are directly or indirectly influence on the process of pedagogical technologies development in the training of the future teachers in Germany. The process of formation and development of pedagogical education in Germany is investigated in this article. The main concepts of teachers' training in Germany are defined. The main methods of future teachers' training in pedagogical system of Germany are considered in the article.

Keywords: Educational process, technology, pedagogical technology, educational system, system of future teachers' training, concepts of teachers' training, educational methods, computer training, distance learning.

Золотарьова Г. М. – викладач кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: gallochka@mail.ru

Zolotaryova G. N. – Lecturer of the Department of Foreign Philology of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine). E-mail: gallochka@mail.ru